

eloszlására. Ugyanis az esőfelhők leggyakrabban olyan alacsonyán járnak hogy másodrangú hegységek is feltartóztathatják őket. Sőt e jelenség szembevetőd még olyan alacsony hegységeknél is, minő a Mátra meg a Bakony. Az olyan térképeken, melyeken az egyes vidékek csapadékmennyisége van feltüntetve, pontosan látható, hogy minél magasabb és tömegesebb a hegység, annál több a csapadék mennyisége, leszámítva az olyan eltéréseket, melyeket mellékes körülmények hoznak létre.

Láttuk mindezekben külön, minő befolyásuk van a hegységeknek a *hőmérsékleti, légáramlati és légnedvességi viszonyokra*. De ha ezeket külön tárgyaltuk is, a természetben elválaszthatatlan kapcsolatban vannak azért, és mindig együtt, egyszerre nyilvánulnak; a hegységek befolyására nézve pedig kimondhatjuk, hogy *a mily mértékben változtatossá teszik azok a Föld külső alakját, oly mértékben teszik változtatossá az éghajlati viszonyokat is*.

SIMONYI JENŐ.

XIX. A POZITÍV FILOZÓFIA.

Pasteur, kit a francia akadémia az elhunyt Littré helyére tagjának választott, f. é. ápril 27-ikén tartotta székfoglalóját. Ősi szokás szerint elhunyt elődjéről kellett emlékbeszédet mondania, melyre az őt fogadó Renan, az idén „a francia akadémia igazgatója“ mondott feleletet. A két beszéd kiváló érdekű. Egyik sem pusztán alkalmi, dicsőítő, vagy szorosán biografiai mű. Pasteur csak csekély mértékben méltányolhatta Littré érdemeit, ki a tudomány más terén szerzett magának kiváló helyet s elvülhetetlen érdemeket.

De egy pontban a két férfiú találkozik, oly módon, hogy ebben ellenkeznek egymással. Littré legbuzgóbb apostola volt Comte filozófiájának, a pozitivismusnak, mely követeli, hogy csupán őt tekintsék a természettudományok igaz filozófiájának. Pasteur, ki a természettudományok egyik legkiválóbb munkása századunkban, épen ezt a követelést támadja meg. Emlékbeszéde, mellözve a közismeretes biografiai részleteket, nem egyéb, mint a pozitivismus éles megítélése és elítélése. Beszédjének ezen érdekes részét közöljük a jelen füzetben. A jövő füzetben Renan feleletét fogjuk adni, melyben Renan sok helyütt finoman polemizál Pasteurrel. Szellemi párbaj ez bizonyos tekintetben, melyben nem személyek, hanem

elvek, módszerek, világnézetek kelnek egymással harcra. A küzdők világhíre előre is biztosítja olvasóinkat a küzdelem érdekes és tanulságos voltáról.

* * *

„Littré javában dolgozott a „Szótáron“, midőn Auguste Comte özvegye fölkererte, írná meg férje életét. Littré eleinte megtagadta a kérést; védekezett szótárával, mely egész idejét elfoglalja; megígérte, hogy mihelyt befejezi, egész odaadással szenteli magát a feladatnak, melynek elvállalására a nő kéri. De ez, hivatkozván a háladatosságra, melylyel Littré a pozitív filozófia megalapítójának tartozik, makacsul ragaszkodott kéréséhez. Littré végre is engedett. Bámulatos megadásal megváltoztatta szótárbeli munkásságának rendjét; megszorította pihenő óráit s ráért, hogy Auguste Comtenak „*Auguste Comte et la philosophie positive*“ című életrajzát írja, mely nem kevesebb, mint hatszáz lapra terjed.

Mesnilben az egész falúnak rendelő orvosa volt. Reggeli 3 óráig is éjjelezett s ilyenkor lámpájának világa messzire fénylett az éjben, vezércsilagként, mely megnyugtatta a beteget. Mindenki tudta, hogy Littré az első főlészólításra ott hagyja munkáját s megy segíteni, a hová híjják.

Lehetséges-e, hogy ezt az embert, kinek bámulatos s jótékony életét az

imént vázoltam, annyira félreismerték, hogy még rágalmazták is? Pedig rágalmazták. S minthogy filozófiai nézetei adtak erre alkalmat, itt a pillanat, hogy ezeket vizsgáljam. Elfogulatlan leszek ebben s csak arra lesz gondom, hogy saját gondolkodásom szabadságát megóvjam.

Littré körülbelül negyven éves volt, midőn válság állott be meggyőződéseiben. Elolvasta volt Auguste Comte-nak „*Système de philosophie positive*“ című művét. E mű rendkívüli benyomást tett reá.

„E könyv — mondá — leigázott. Küzdelem keletkezett régi s új nézeteim közt s ez utóbbiak győztek. Azon időtől fogva tanítványa lettem a pozitív filozófiának s az maradtam . . . Több mint húsz éve, hogy e filozófia követője vagyok s a bizalom, melyet bennem keltett, sohasem rendült meg. . . Sokféle tárggyal foglalkoztam, történettel, nyelvvel, élettannal, orvostannal, tudományos anyaggyűjtéssel, s e filozófiával mindig mintegy eszközként élhettem, mely minden kérdés körvonalait, eredetét s végét mutatja nekem . . . mindenben beérem vele, nem csal meg soha, s mindig fölvilágosít. . .“

Auguste Comte alapelve, hogy minden metafizikai kutatást az ősökokról s végcélokról el kell hagyni, minden fogalmat és minden elméletet tényekre visszavezetni, s bizonyosságot csak a tapasztalat bizonyításainak tulajdonítani. E rendszer magában foglalja még új fölosztását a tudományoknak, továbbá egy állítólagos történeti törvényt, melynek foglalata ez: az emberi elme fogalmai három egymásra következő állapotban mennek át: a *theológiai*, a *metafizikai*, a tudományos vagy *pozitív* állapotban.

Littré kifogyhatatlan volt e rendszernek s szerzőjének dicsőítésében. Neki Auguste Comte egyike azoknak az embereknek, kik az utókorban díszes helyet fognak elfoglalni, „a pozitív filozófia pedig egyike azoknak a

még egy évszázadban is ritka műveknek, melyek a műveltség színvonalát emelik“. Ha megkérdezték volna tőle, hogy munkás élete foglalkozásából mit becsült legtöbbszörre, kétségkívül a legnagyobb kedvteléssel a pozitívizmus hí s állhatatos apostolaként vitt szerepére gondolt volna.

Nem ritkán látni, hogy a leg tudósabb emberek néha félreismerik igazi érdemüket. Ez teszi kötelességemmé, hogy személyes ítéletet mondjak Auguste Comte munkásságának értékéről. Megvallom Littré-étől egészen elütő nézethez jutottam. Ez eltérés okai, azt hiszem, magából ama különböző munkák mivoltából származnak, melyekkel én s ő foglalkoztunk.

Littré munkálatai történeti, nyelvészeti, tudomány- s irodalomtörténeti kutatásokra vonatkoztak. Ily tanulmányok anyaga egészen elmúlt idők tényeiből áll, melyekhez mitsem lehet hozzáadni, melyekből mitsem lehet elvenni. Ezeknél elég a megfigyelés módszere, melynek a legtöbb esetben nem szigorú a bizonyító ereje. A kísérletezés sajátja ellenben, hogy mást, mint szigorú bizonyítást, meg sem is tűr.

A kísérletező, e természethódító, folyton küzd oly tényekkel, melyek még nem is nyilatkoztak, s a természet törvényeiben többnyire mint még csak lehetségesek vannak meg. Nem a megvoltnak, hanem a lehetségesnek ismeretlen tájéka — az ő biradalma s ennek átkutatására rendelkezésére áll az a csodálatos kísérleti módszer, melyről joggal mondhatni, nem hogy „mindenütt beérjük vele“, hanem hogy ritkán s csak is azokat csalja, kik rosszul alkalmazák. E módszer tényeket majd kiküszöböl, majd előidéz, kérdéseket intéz a természethez, kényszeríti, hogy megfeleljen rájuk s meg nem áll mindaddig, míg elménk teljesen ki nincs elégitve. Tanulmányaink szépsége, az exakt tudománynak — hogy úgy mondjam — bája, abban van, hogy mindig s mindenütt igazolni tudjuk elveinket s bizonyítani fölfedezéseinket.

Auguste Comte s Littré abban tévedtek, hogy ezt a módszert összeavarták a megfigyelés korlátozott módszerével. Egyikük sem ismerván a kísérletezést (experimentation), e szónak „expérience“ (a francziában „kísérletet“ is, „tapasztalatot“ is jelent. Fordító.) azt az értelmet adják, melylyel a közbeszédben jár, a hol egészen mást jelent, mint a tudományos nyelvben. Az előbbi értelemben „expérience“ jelenti a dolgok egyszerű megfigyelését s azt az induktív következtetést, mely több vagy kevesebb joggal abból, a mi volt, arra, a mi lesz, következtet. Az igazi kísérleti (experimentale) módszer a záfolthatatlan bizonyításig halad előre.

Az exakt tudomány emberét munkájának természete s mindennapi eredménye továbbá ahhoz is szoktatja, hogy haladást csak új eszme fölhaladásában lát. Azért első gondolatom, midőn a pozitívizmus értékét meg akartam itélni, az volt, hogy keressem, milyen fölfedezés található benne. Semmitsem találtam. „Az emberi elme három állapota“ nevű törvény csak nem mondható újnak; ép oly kevéssé a tudományoknak rangfokozat szerinti besztása; mindkettő csak általános, nem is nagyfontosságú hozzávetés. Minthogy tehát a pozitívizmus nem ad nekem új eszmét, bizalmatlan és tartózkodó maradok.

Littré-nek a pozitívizmusba vetett hite azon megnyugvásból is eredt, melyet a nagy metafizikai kérdésekre vonatkozólag belőle merített. Littré-t a tagadás és a kételkedés bántotta. Auguste Comte a maga dogmatizmusával, mely minden metafizikát leront, megszabadította mindkettőtől.

Ez elmélettel szemben Littré mondhatta magának: Nem kell foglalkoznod sem a dolgok eredetével, sem a dolgok végével, sem istennel, sem a lélekkel, sem teológiával, sem metafizikával; kövesd hajlamodat, a nyugtalan vagy örömtől elragadt kutató hajlamát; kerüld a végtelent, ne szeresd csak a viszonyost. Mily megnyugvás e heves,

a tudás minden mezejét bejárni vágyó elmének!

Mégis, — az emberek csalódtak e megnyugvásra vonatkozólag, s hamis látszattal érték be, midőn Littré-ből elszánt s nyugodt atheistát akartak csinálni. Másoknak vallásos meggyőződéseire iránt nem volt közömbös. „Sokkal inkább számot adtam magamnak, monda, az emberi élet szenvedéseiről s bajairól, hogysem bárkit is meg akarhatnék fosztani azon meggyőződésektől, melyek az élet megpróbáltatásaiban támogatják.“ Littré nem tagadja sem isten létét, sem a lélek halhatatlanságát; ő a priori kizárja ezeknek még gondolatát is, mert szerinte lehetetlen ezeknek létét tudományosan megállapítani.

Én, abban a hitben, hogy e szók: haladás és fölhaladás egyértelműek, hiába kérdem magamtól, mely új filozófiai vagy tudományos fölfedezés nevében akarják az emberi lélekből e fenséges gondolatokat kitépni? Nekem mivoltuk örökkévalónak látszik, mert az a rejtély, mely a világegyetemet elfödi, s melynek ama gondolatok kisugárzásai, maga is, természeténél fogva, örökkévaló.

Beszélik, hogy Faraday, a híres angol fizikus, a londoni „Royal Institution“-ban tartott fölolvásásaiban sohasem ejtette ki Isten nevét, noha mély vallásosságú volt. Egy napon véletlenül megemlítette e nevet, s rögtön a rokonszenves helyeslés mozgalma támadt a hallgatóságban. Faraday észrevette és megszakítván előadását, ezeket mondá: „Megléptem Önöket, midőn Isten nevét ejtettem ki e helyen. Ha ez még eddig nem történt, ez onnét van, mert e fölolvásásokban a kísérleti tudomány képviselője vagyok. De isten fogalma s tisztelete oly úton kerülnek elmémbe, mely ép oly biztos, mint azok, melyek fizikai igazságokhoz vezetnek el bennünket“.

A kísérleti tudomány velejében pozitív, abban az értelemben, hogy föl-fogásában sohasem veszi tekintetbe a dolgok mivoltát, a világ eredetét vagy

végcéljait. Nincs semmi szüksége ezekre. Tudja, hogy metafizikai elmékedésekből semmi újat sem tanulhat. De azért nem mond le a föltevésekről. Ellenkezőleg nincs senki, a ki inkább élne ezekkel, mint a kísérletező, de a föltevések csak vezetőül s ösztönzőül szolgálnak a kutatásban, még pedig, — hozzátéveszem — szigorú ellenőrzés mellett. A kísérletező elhagyja, elveti a maga előleges fogalmait, mihelyt a kísérlet megmutatja neki, hogy nem felelnek meg objektív valóságnak.

Littré s Auguste Comte elhitték s elhitették a felületes elmékkel, hogy rendszerük ugyanazokon az alapelveken nyugszik, mint az a tudományos módszer, melynek Archimedes, Galilei, Pascal, Newton, Lavoisier igazi megalapítói. Innét származott az embereknek az a csalódása, melyet Littré tudománya, jóhiszeműsége oly hatalmasan támogatott.

Mily tévedésekbe vezethet ama két módszer állítólagos azonossága!

Arago azt mondá Comte-ról: „Nincsenek matematikai érdemei, sem nagyok, sem kicsinyek.“ „Igaz“, felelé Littré, „Comte nem tett geometriai fölfedezéseket, de igen is szociológiaiakat.“ Ime a szociológiai fölfedezések egyik példája! 1850-ben, november 10-ikén Littré a „National“-ba egy „Nyugati béke“ című cikket írt; cikket, melynek célja volt bebizonyítani, hogy a szociológia tudomány. „Valamely elmélet igazsága bizonyításának, mondá, két módja van, az egyik az egyenes út, a munka, a tanulmány; a másik az elméletből leszármaztatott jövendölés, mely meggyőz s meglep mindenkit; tudni annyi mint jövendőlni.

Megtörtént pedig, hogy mivel 1850-ben 1815 óta a béke áldásait élveztük, Littré imigy kiáltott föl: „Hisz a szociológia a békét 25 év óta megjövendölte“. Szerencsétlenségére a cikk így folytatódik: „Ma is a szociológia békét jövendöl átmeneti korszakunk egész tartamára; ennek végén pedig köztársasági szövetség fogja majd

egyesíteni a nyugatot s véget fog vetni a fegyveres összecsapásoknak...“ Littré csakhamar kiábrándult. Midőn 1878-ban újra kinyomatta ezt az 1850-beli cikket, megjegyzésekkel kísérte, s szokott őszinteségével útát engedett fájdalomának, melyet régi naiv bizalmán érzett. „E szerencsétlen lapok, mondja, fájnak nekem; szeretném, ha kitörülhetném. Folytonos ellenmondásban vannak a lefolyt eseményekkel. Alig hogy gyermeki lelkesedésemben kimondottam volt, hogy Európában nem lesznek többé katonai vereségek, hogy ezeknek helyét ezentúl politikai vereségek fogják elfoglalni: jött az oroszok katonai veresége Krimióban, Ausztriáé Olaszországban; Ausztriáé Németországban, Franciaországé Sedannál és Metznél, s legújabbban Törökországé a Balkán-hegységben.“

A munka, melyet Littré 1879-ben e cím alatt bocsátott ki: „*Conservation, révolution et positivisme*“, telve van tévedésekkel, melyet a pozitívizmus követtetett el vele politikában s szociológiában. Mi csodálni való van ebben? A politika és szociológia oly tudományok, melyekben nagyon nehéz a bizonyítás; nagyon nagy azon tényezők száma, melyek a bennük tárgyalt kérdések megoldásán közreműködnek. A hol az emberi szenvedélyek játszanak közbe, ott a véletlen tere rengeteg nagy.

A pozitívizmus nem csak módszertani hibát követ el. Okoskodásainak látszólag szoros láncolatában tetemes rés van, s csodálkozom, hogy Littré éles esze nem vette azt észre.

Több ízben, a pozitívizmust gyakorlati szempontból tekintve, így háttározza meg: „Pozitívizmusnak nevezem mindazt, a mi a társaságban oly célból történik, hogy azt a világ pozitív, azaz tudományos felfogása szerint szervezze.“

Kész vagyok elfogadni e meghatározást, azon föltétellel, hogy szigorúan alkalmazzák; de a rendszernek nagy s kézzelfogható rése épen abban áll,

hogy a világ pozitív felfogásában nem vet ügyet a legfontosabb pozitív fogalomra, a végtelen fogalmára.

E csillagos égbolton túl mi van? Új csillagos egek. Hagyján! S ezeken túl? Az emberi elme, legyőzhetetlen erőttől hajtva, sohasem fog megszűnni kérdezni: Mi van azon túl? Ha meg akar állni akár az időben, akár a térben, akkor, minthogy a pont, melynél megállt, csak véges mennyiség, csak nagyobb mindazoknál, melyek megelőzték, alig hogy szemügyre veszi, újra meg újra fölmerül a kérlelhetetlen kérdés, a nélkül hogy kíváncsiságát elhallgattathatná. Hiába feleli: azontúl végtelen terek, idők vagy mennyiségek vannak. Senki sem érti e szókat. A ki a végtelen létét állítja — s ezt ki nem kerüli senki — az ebben az állításban annyi természetfölöttit halmoz össze, a mennyi az összes vallások valamennyi csodáiban nem található. Ha e fogalom hatalmába keríti az értelmet, le kell borulnunk. S a sajtó kínok e pillanában még kegyelmet kell kérnünk értelmünköt: a szellemi életnek minden rugója meglazulással fenyeget; az ember Pascal fenséges örültségéhez érzi magát közel. E pozitív s ősfogalmat a pozitívizmus önkényesen elveti, elveti minden következményével, melyekkel a társadalmi életben jár.

En a világon mindenütt a végtelen fogalmának kikerülhetetlen kifejezését látom. Általa a természetfölötti minden szívnek mélyében lakik. Isten fogalma a végtelen fogalmának egyik formája. A mig a végtelen rejtélye súlyával rá fog nehezedni az emberi gondolkodásra, addig templomokat fognak építeni a végtelennek tiszteletére, akár Brahma, Allah, Jehova, akár Jézus a végtelennek neve. S e templomok kövein mindig látni fogunk térdeplő, leboruló, a végtelen gondolatába elmerülő embereket. A metafizika csak lefordítja belsőkben a végtelennek főfogalmát. Az eszmény felfogása nem az a képesség-e, a végtelennek az a visszfénye, mely a szépséggel szemben tökéletesebb szépség

képzelésére bír bennünket? A tudomány, a megértés szenvedélye egyebek-e, mint a tudás ösztökélésének hatásai, melyet a világegyetem rejtélye kelt lelkünkben? Hol vannak az emberi méltóság, a szabadság, az újkori demokraczia igazi forrásai, ha nem a végtelen fogalmában, mely előtt minden ember egyenlő?

„Szellemi kapocs kell az emberiségnek“, mondja Littré, „melynek híjával a társadalomban csak elszigetelt családok, tömegek volnának, nem pedig igazi társadalom.“ E szellemi kapocs, melyet ő az emberiség egy alsóbb vallásában talált, nem lehet egyebütt, mint a végtelennek felsőbb fogalmában; mert e szellemi kapcsot össze kell kötni a világrejtélylyel. „Az emberiség válása“ egyike ama fölszínés és gyanús világosságú fogalmaknak, melyekről egy kitűnő pszichológus ezt mondá: Régtől fogva hiszem, hogy az, kinek csak világos fogalmai volnának, bizonyára ostoba volna. A legbecsesebb fogalmak, melyeket az emberi értelem magában rejt, egészen a háttérben vannak, félvilágosságban, s e homályos fogalmak körül, melyeknek kapcsolata ismeretlen előttünk, forognak a világos fogalmak s terjeszkednek, fejlődnek, emelkednek. Ha e háttértől elvágnának bennünket, akkor maguk az exakt tudományok elvesztenék azt a nagyságot, melyet más végtelen, általunk sejtett igazságokhoz való viszonyukból merítenek.

A görögök megértették a dolgok visszájának e rejtélyes hatalmát. Ők hagyták ránk nyelvünk egyik legszebb szavát, e szót: entusiasmo. Ἐν Θεός (En theosz). Belső Isten.

Az emberi cselekedetek nagysága azon az ihleten mérhető, mely őket szülte. Boldog az, ki lelkében istent hord, a szépség eszményét s neki engedelmeskedik, akár a művészet eszményét, akár a tudományét, a hazáét vagy az evangélium erényeit. Ezek a nagy gondolatoknak s nagy tetteknek eleven

forrásai. Mindnyájan a végtelen visszfényétől kapják a világosságot.

Littrének volt ily belső istene. Az eszmény, mely lelkét eltöltötte, a munka szenvedélye, az emberiség szeretete volt.

Gyakran elképzeltem őt magamnak, a mint felesége mellett ült, hasonlóan egy képhez a kereszténység első idejéből. A férfi földre szegezve tekintetét, mélyen szánva a szenvedőket; a nő, buzgó katolikus, szeméit az ég felé emelve; a férfiú, minden földi erény

ihletétől érintve, a nő, az isteni nagyságtól; egy lendületben, mintegy egy szívben egyesítvén azt a két szentséget, melyek az Isten-ember fénykoszorúját alkotják; azt a szentséget, mely az embernek az ember iránt viseltetett odaadásából származik, s azt mely az éginek forró szeretetéből fakad; a nő a kánon értelmében szent, a férfi, világi szent.

Ez utóbbi szó nem tőlem származik. Mindazoktól hallottam, kik e férfiút ismerték.

ALEXANDER BERNÁT.

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

ANTHROPOLÓGIA.

(5.) A NEPHRIT (JADEIT) ÖSEMBER-TANI ÉS NÉPRAJZI JELENTŐSÉGE. Mikor Schliemann első jelentése trójai ásatásairól megjelent és abban a többi közt a régi népek előtt oly nagy becsben tartott nephrit-eszközökről is megemlékezett: a figyelem e sok tekintetben misztikus ásvány iránt egyszerre felébredt, és Fischer Henrik tanár egy külön műben fejtegeté annak ásványtani tulajdonságait s prae-históriai és ethnografiai jelentőségét.*

Azóta a Rhône medrében végzett kotró munkálatok is napfényre jutattak egy kis nephrit-eszközt, mi újabb alkalmul szolgált arra, hogy a nephrit művelődéstörténeti szerepét és termőhelyét olyan kiváló tekintélyek, mint Müller Miksa (nyelvészeti és művelődési szempontból) Rolleston, Westropp és Story Maskelyne (ásványtani tekintetben) vita tárgyává tegyék.

A kérdésnek azon ága, vajjon milyen tulajdonsága avatta ez ásványt a legrégebb időkben belső Ázsia népeinek egyik nélkülözhetetlen drágaságává, végérvényesen ugyan eldöntve nincs és biztosan nem is lesz soha, azonban a felhozott adatok egynémelyikének

már most absolut értéke van s a Schliemann nagy művében* közrebocsátott terjedelmes fejtegetések főbb vonalait mindenestre közérdeklűek. Különben, mint köztudomású dolog, ez ásvány mész-, nátron- és aluminium-silikát, melyet nagy keménysége, egész a tejfehérig váltakozó zöldes színe, kagylós törése Új-Zéland bennszülötteinél, a maóriknál napjainkban is kedvelté tesznek.

Európában idáig rendkívül szorványosan akadtak nephritre s eredeti állapotában, legalább megbízható adatok szerint, sehol se találtatott, hanem mindenütt megmunkálva, fejsze, vésőalakban került elé. Így találták Dél-Olaszországban (Calabria), München mellett a Starnbergi tónál, Basel és Freiburg közt a czölöpfungaluktól távol, Blasingennél, de a czölöpépitményekben is. Franciaországban Rheims környékén találtak effélet s azonkívül Lubbock művében (Történelemelőtti Idők) olvassuk, hogy Carnac mellett (Bretagne) 11 nephritfejszét és 110 türkiszgyöngyöt találtak. A brit múzeumban látható kis fejsze egy görög

* Nephrit und Jadeit v. Heinrich Fischer. Stuttgart 1875.

* Ilios, Stadt und Land der Trojaner v. Dr. Heinrich Schliemann. Mit circa 1880 Abbildungen, Karten und Plänen etc. Leipzig, F. A. Brockhaus 1881, 272—276., 311. és 496—503. lapokon.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.